

แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

Guideline of Kids Radio Station Development in Media Convergence

วันที่รับบทความ: 28 ธันวาคม 2566 / วันที่แก้ไขบทความ: 15 มกราคม 2567 / วันที่ตอบรับบทความ: 16 มกราคม 2567

ขวัญชาติ ดาสา¹ และ อุษา บิ๊กกินส์, Ph.D.²
Khuanchart Dasa and Usa Biggins

Abstract

The purpose of this research was to study the administration of kids radio station, roles of media organization about the development of kids radio station, and guidelines for the development of kids radio station in the media convergence era. This study was qualitative research using documentary research, in-depth interviews from key informants, and lesson study from the researcher's real experience together with the experience of practitioners and participants in activities.

Results of a study on the administration of Youth Radio online stations and Radio Thailand FM 105 MHz consisted of policy management, personnel management, radio broadcaster development, budget management and event management. The roles of media organization about the development of kids radio station consisted of the development of media areas for kids and policies to promote the establishment of radio stations for children and youth and the potential development of radio program producers for children and youth. Guidelines for the development of kids radio station in the media convergence era consisted of advocating for Kids Radio Station as a national agenda, supporting the establishment of a national kids radio station, set up the fund to manage the station for children and youth.

The study found that children's media producers, academics, and mass media suggested that the government should provide children's media a national agenda, establish a public radio station for children and youth, support the fund to support station management for sustainability and promote the development of new media potential and knowledge for children and youth program producers.

Keywords: Kids Radio Station, Radio Station Development Guidelines, Media Convergence

¹ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration

² คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduate School of Communication Arts and Management Innovation, National Institute of Development Administration

**Corresponding author; E-mail address: petoy1999@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การถอดบทเรียนจากประสบการณ์จริงของผู้วิจัย ผู้ปฏิบัติงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรมจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม

ผลการศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz ประกอบด้วย 1. การบริหารจัดการด้านนโยบายสถานี การบริหารจัดการด้านบุคลากร การบริหารจัดการด้านพัฒนานักจัดรายการ การบริหารจัดการงบประมาณ และการบริหารจัดการด้านการจัดกิจกรรม 2. บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน 3. แนวทางพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ประกอบด้วย การผลักดันให้วิทยุเด็กและเยาวชนเป็นวาระแห่งชาติ สนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งชาติ จัดตั้งกองทุนในการบริหารสถานีสำหรับเด็กและเยาวชน และการปรับตัวของสถานีเด็กและเยาวชน จากการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก นักวิชาการสื่อมวลชน มีข้อเสนอให้ รัฐบาลกำหนดให้สื่อเด็กเป็นวาระแห่งชาติ และจัดตั้งสถานีวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนเป็นวิทยุสาธารณะ โดยมีกองทุนสนับสนุนการบริหารสถานีเพื่อความยั่งยืน และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้สื่อใหม่ให้กับผู้ผลิตรายการเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: สถานีวิทยุเด็กและเยาวชน แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุ ยุคหลอมรวมสื่อ

1. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและปรับตัวของวงการสื่อสารมวลชนเป็นอย่างมาก เกิดนวัตกรรมใหม่ในวงการสื่อสารมวลชน ตั้งแต่สื่ออินเทอร์เน็ตได้เข้ามาก่อให้เกิดสื่อใหม่ (New Media) ที่จะมาแทนที่สื่อเก่าสื่อดั้งเดิม สื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อ ส่งผลกระทบในวงกว้างของอุตสาหกรรมสื่อที่ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลง จนเกิดการหลอมรวมสื่อ (Convergence Media)

วิทยุกระจายเสียงถือว่าเป็นสื่อดั้งเดิมที่อยู่คู่กับคนไทยมานาน และเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย รวดเร็วและครอบคลุมพื้นที่ได้ไกล จากอดีตถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดรูปแบบของโลกไร้พรมแดนที่เปิดกว้างให้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ไร้ขีดจำกัดทั้งทางด้านเวลาและพื้นที่ จากผลสำรวจการเข้าถึงการบริการวิทยุกระจายเสียงของประชากรไทย โดยสำนักงาน กสทช. ในปี พ.ศ. 2559 พบว่าประเทศไทยมีจำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องรับสัญญาณวิทยุคิดเป็นร้อยละ 52 ของครัวเรือนทั้งหมดในประเทศไทย จะเห็นว่าวิทยุกระจายเสียงยังเป็นที่นิยมของประชาชนคนไทย และมีมูลค่าโฆษณาผ่านสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ เอฟเอ็ม (FM) คลื่นหลักในกรุงเทพฯ และปริมณฑล จำนวน 41 สถานี ตลอดทั้งปี ในปี 2558 มูลค่า 5,675 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2559 มูลค่า 5,262 ล้านบาท

ผลสำรวจจากข้อมูลการสำรวจพฤติกรรมการรับฟังวิทยุ ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562 โดยสำนักนโยบายและวิชาการกระจายเสียงและโทรทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) พบว่า ประชากรอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป รับฟังวิทยุประมาณ 10,211,000 คน โดยแยกตามอุปกรณ์ ดังนี้ รับฟังจากเครื่องรับวิทยุ ร้อยละ 72.18 รับฟังผ่านโทรศัพท์มือถือ ร้อยละ 26.37 รับฟังผ่านคอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ ร้อยละ 1.42 และแยกตามสถานที่ รับฟังที่บ้าน ร้อยละ 52.18 รับฟังบนรถ ร้อยละ 40.45 รับฟังในที่ทำงาน ร้อยละ 7.08 และรับฟังช่องทางอื่น ๆ ร้อยละ 0.03 จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าผู้ฟังอีกจำนวนหนึ่งที่ยังคงฟังวิทยุ เนื่องจากวิทยุเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย ฟังได้ในขณะทำงานและในขณะที่ขับรถ และมีการรับฟังวิทยุผ่านช่องทางอื่นที่ไม่ใช่เครื่องรับวิทยุโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.), 2562)

สิ่งที่น่าเสียดายของวงการวิทยุคือ รายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับสัดส่วนของรายการทั้งหมด ทั้ง ๆ ที่รายการวิทยุเด็กสามารถสร้างการเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนาการและจินตนาการของเด็กและเยาวชนได้

จากข้อมูลงานวิจัยสถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย มรรยาท อัครจันทโชติ (2556) โดยสมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสดย.) พบว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กมีพื้นที่ในคลื่นความถี่วิทยุน้อยมาก รายการวิทยุสำหรับเด็กที่ออกอากาศในสถานีส่วนใหญ่เป็นสถานีวิทยุกระแสหลักเกือบทั้งหมดเป็นรายการที่ผลิตโดยภาครัฐที่เป็นเจ้าของคลื่นผลการวิจัยยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กทั้งหมดไม่เคยเปิดฟังรายการวิทยุสำหรับเด็ก แสดงว่ารายการวิทยุสำหรับเด็กที่มีอยู่ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ และยังพบว่าเด็กมีความสนใจในการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ อย่างไรก็ตามการจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน มีความครอบคลุมกลุ่มผู้ฟังในทุกช่วงวัย ได้แก่ กลุ่มเด็กระดับประถมศึกษา อายุ 6 - 12 ปี กลุ่มวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา อายุ 13 - 18 ปี กลุ่มเยาวชนอายุ 19 - 25 ปี กลุ่มเด็กเล็ก อายุ 3 - 5 ปี ดังนั้นการผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน ควรเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้เด็กและเยาวชนได้มีบทบาทในการเป็นผู้ผลิตรายการวิทยุ เปลี่ยนจากผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร และจะต้องมีการปรับตัวเข้ากับยุคหลอมรวมสื่อ

สำหรับรายการวิทยุเด็กมีขึ้นในประเทศไทยครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2534 ออกอากาศทางสถานีวิทยุ อสมท. คลื่นความถี่ FM 97.5 MHz กรุงเทพมหานคร โดยใช้ชื่อรายการว่า “รายการวิทยุเด็ก” ออกอากาศทุกวัน จันทร์ - วันศุกร์ เวลา 16.00 - 17.00 น. ดำเนินรายการโดยคุณพรพรรณ ชัยนาม หรือเป็นที่รู้จักในนาม “ป้าพรพรรณ” ของวงการวิทยุเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นผู้บุกเบิกและเป็นผู้ริเริ่มรายการวิทยุสำหรับเด็กคนแรก ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในรายการวิทยุกระจายเสียง โดยมีรูปแบบรายการที่ให้เด็กมาเล่าanian ทาน ตอบคำถาม จนถึงปี พ.ศ. 2544 ได้ยุติการออกอากาศไป เนื่องจากแบกรับต้นทุนการผลิตไม่ไหว เพราะขาดผู้สนับสนุนรายการ

ปี พ.ศ. 2541 กลุ่มเด็กและเยาวชนได้มีการเรียกร้องพื้นที่สาธารณะสำหรับเด็กและเยาวชนที่ทำเนียบรัฐบาล โดยคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ในฐานะรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี รับเรื่องและประสานกรมประชาสัมพันธ์สนับสนุนเวลาออกอากาศของรายการวิทยุเด็กและเยาวชน ทางคลื่น AM 918 KHz ออกอากาศทุกวันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 15.00 - 21.00 น. แต่ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการผลิตรายการ ก็ต้องยุติการออกอากาศ (รณชาติ บุตรแสนคม, 2545)

ปี พ.ศ. 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 เห็นชอบให้เพิ่มบทบาทสื่อของรัฐเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน และครอบครัว โดยขอความร่วมมือสถานีวิทยุกระจายเสียงจัดสรรส่วนเวลาสำหรับเนื้อหาสาระของรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว ร้อยละ 10 - 15 ของเวลาออกอากาศ โดยให้เริ่มจากสถานีวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ก่อน ส่วนสถานีอื่นให้ดำเนินการตามความพร้อมของแต่ละสถานี

ปี พ.ศ. 2551 มีการเปิดตัวสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” สถานีวิทยุที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการออกอากาศผ่านทางเว็บไซต์ www.thailandonair.com เวลา 9.00 - 21.00 น. เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2551 บริหารงานโดยกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนอาสาสมัครที่สนใจกิจกรรมด้านการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและสื่อออนไลน์ มีเด็กและเยาวชนร่วมกิจกรรมการจัดรายการและเป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้ผลิตรายการ นักจัดรายการวิทยุ

ปี พ.ศ. 2552 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว เปิดสถานีวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว โดยออกอากาศทาง FM 105 MHz ทดลองออกอากาศเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2552 และออกอากาศอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 โดยใช้ชื่อว่า FM105 “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” ถือว่าเป็นสถานีวิทยุคุณภาพวิทยุต้นแบบสำหรับเด็กและเยาวชน แต่สุดท้ายก็ต้องปิดตัวไปในปี พ.ศ. 2557 เนื่องจาก ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง

ปี พ.ศ. 2556 กสทช.ออกประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 130 ตอนพิเศษ 27 ง วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 กำหนดให้สถานีวิทยุต้องจัดให้มีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างน้อยวันละหกสิบนาที ระหว่างช่วงเวลา 16.00 - 18.00 น.ของทุกวันและระหว่างช่วง 7.00 - 9.00 น. ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ สถานีวิทยุหลายแห่งก็ยังคงไม่มีรายการสำหรับเด็กและเยาวชนในช่วงเวลาดังกล่าว

ปี พ.ศ. 2561 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการศาสตร์พระราชา สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2561 ว่าจะมอบของขวัญวันเด็กเป็นสถานีวิทยุเด็กและครอบครัว โดยให้เริ่มออกอากาศทันทีในเดือนเมษายน พ.ศ.2561

ให้เป็นช่องทางเฉพาะเพื่อเด็กและเยาวชน แต่สุดท้ายไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้ ทั้งที่ผู้นำประเทศให้ความสำคัญ มอบเป็นของขวัญวันเด็กในปี พ.ศ. 2561

กว่า 30 ปี กับการขับเคลื่อนให้เกิดสถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เหตุใดจึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ แล้วในยุคหลอมรวมสื่อ (Convergence Media) สถานีวิทย์เด็กและเยาวชน พื้นที่สื่อสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนไทยจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนา เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในระดับชาติให้เหมาะสมกับยุคหลอมรวมสื่อ รวมถึงเป็นการเตรียมความพร้อมการจัดตั้งสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนแห่งชาติ ในระดับนโยบายของประเทศในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 2.2 เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะนำไปใช้เป็นหลักในการศึกษา สรุปได้ดังนี้

3.1 แนวคิดเด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดความหมายคำว่า เด็กและเยาวชน ใน มาตรา 4 ดังนี้

เด็ก หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

เยาวชน หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์

การพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุ 0 - 18 ปี แต่ละช่วงวัยมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน การพัฒนาการของเด็กกับการเปิดรับและใช้ประโยชน์จากสื่อ สามารถแบ่งตามช่วงอายุได้ดังนี้

อายุ แรกเกิด - 2 ปี เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการพัฒนาทางสมองที่สร้างพื้นฐานการเรียนรู้ที่ดีให้กับเด็ก ไม่ชอบให้ใครมาบังคับ เป็นวัยที่เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย สมองและอารมณ์อย่างรวดเร็ว เรียนรู้แบบซ้ำ ๆ วัยนี้ไม่แนะนำให้เด็กรับชมโทรทัศน์หรือสื่อเคลื่อนไหวแบบต่อเนื่องเป็นเวลานาน

อายุ 3 - 5 ปี เด็กวัยนี้จะสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้นเล็กน้อย มีทักษะทางด้านร่างกายเพิ่มมากขึ้น สนใจในการเรียนรู้และลองทำสิ่งใหม่ มีพัฒนาการด้านภาษา สามารถรับรู้อารมณ์ได้มากขึ้น ยังไม่สามารถแยกแยะความจริงกับจินตนาการ

อายุ 6 - 12 ปี เป็นช่วงสำคัญของเด็กในการเรียนรู้ทักษะชีวิต สมองของเด็กพัฒนาอย่างรวดเร็ว เด็กวัยนี้สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น มีความอยากรู้อยากเห็น เริ่มเรียนรู้จากประสบการณ์มากขึ้น เริ่มแยกแยะการใช้เวลาเล่นกับเวลาเรียนรู้

อายุ 13 - 18 ปี เด็กวัยนี้มีความคิดเป็นของตนเองและพยายามหาบทบาทของตัวเองในครอบครัวและในสังคม มีการแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลที่รับมา สามารถเลือกรับสื่อเองได้ เป็นวัยที่ต้องการแสวงหาต้นแบบทางอุดมคติ เช่น ดารา นักร้อง นักดนตรี

3.2 แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์

แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์นำไปใช้ในส่วนของการศึกษาการบริหารจัดการของสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน แต่ละสถานีย่อมมีโครงสร้างการทำงาน รวมถึงแนวทางการบริหารจัดการ การประเมิน การวิเคราะห์ จุดอ่อนและจุดแข็งในการพัฒนาสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชน

การบริหารสถานีวิทย์กระจายเสียงภาครัฐ/สาธารณะมี 2 ลักษณะ คือ (โกศล สงเนียม, 2553)

1) หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการเอง ซึ่งมักจะมีรูปแบบการบริหารจัดการที่กำหนดนโยบายด้านเนื้อหาจากส่วนกลาง เช่น สถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย ซึ่งมีเครือข่ายอยู่ทั่วประเทศ เนื้อหารายการส่วนใหญ่ผลิต และเผยแพร่จากส่วนกลางไปยังเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

2) หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดูแลและให้บุคคลภายนอกบริหารจัดการ โดยเมื่อจัดสรรเวลาหรือ “สัปดาห์” แก่บุคคลภายนอกแล้ว หน่วยงานรัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินงานทางด้านธุรกิจเอกชน แต่จะดูแลเฉพาะในด้านนโยบายหลัก ๆ เท่านั้น เช่น สถานีวิทย์ ข่าวสารการจราจร (จส. 100) หรือสถานีวิทย์ สวพ. ที่ผลิตรายการเองส่วนใหญ่โดยให้ผู้ฟังเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

3.3 แนวคิดการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence)

การหลอมรวมสื่อ เกิดจากการรวมเทคโนโลยีการสื่อสาร 3 ประเภท เข้าด้วยกัน ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (Computer Technology) เทคโนโลยีการแพร่ภาพและเสียง (Broadcast and Motion Picture Technology) และเทคโนโลยีการพิมพ์ (Print and Publishing Technology) โดยเทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคม (Telecommunication Technology) เป็นตัวสนับสนุนในการหลอมรวม

เจนคินส์ (Jenkins, 2006 อ้างถึงใน ณรงค์ศักดิ์ ศรีทอานนท์, 2554) นักวิชาการสื่ออเมริกัน ได้อธิบายว่ายุคหลอมรวมสื่อ เป็นยุคหลอมรวมเทคโนโลยีเป็นการหลอมรวมเนื้อหาของสื่อหลาย ๆ แพลตฟอร์มรวมถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคสื่อ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมสื่อหลาย ๆ รูปแบบ อาทิ การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตบอร์ดแบนด์ของโทรศัพท์ โทรศัพท์ และอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ โดยสาเหตุของการหลอมรวมเข้าหากันของอุตสาหกรรมต่าง ๆ เกิดจากการมุ่งสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มในธุรกิจ

เดนิส (Danesi, 2002) กล่าวว่า การหลอมรวมสื่อ เป็นการหลอมรวมเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีของวิทยุกระจายเสียง วิทยุ - โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ สื่อภาพยนตร์ สื่อบันเทิง และเพลง เข้าด้วยกัน ทำให้อุปกรณ์สื่อสารมีลักษณะส่วนบุคคลมากขึ้น เกิดการสื่อสารเป็นกลุ่มชน และการรวมเป็นชุมชนโลก ด้วยอิทธิพลของจักรวาลดิจิทัล

แนวคิดการหลอมรวมสื่อ นำไปใช้ในส่วนของแนวทางการพัฒนาวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ซึ่งสถานีวิทย์ต้องเข้าใจถึงสื่อใหม่ การหลอมรวมของสื่อ เข้าใจถึงการเปลี่ยนผ่านของสื่อเทคโนโลยีที่กำลังผสมผสานกับสื่อเก่า เพื่อนำไปพัฒนาการผลิตรายการวิทยุให้ทันสมัย เข้าถึง โดนใจ วัยรุ่น เด็ก เยาวชน และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในการสื่อสารของสถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชนได้

3.4 แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาที่เริ่มมาจากระบบการสื่อสารในระบบประชาธิปไตยผ่านตัวแทน ที่ยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างสมบูรณ์แบบ แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยทางตรงจึงเกิดขึ้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นช่องทางสำคัญอีกช่องทางหนึ่งที่สามารถอำนวยให้เกิดประชาธิปไตยแบบทางตรงควบคู่ไปกับประชาธิปไตยผ่านตัวแทน หรือเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยทุกฝ่ายร่วมกันกำหนดทิศทางในการพัฒนาและร่วมกันรับผิดชอบในการทำให้เกิดตามที่ต้องการร่วมกัน

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543) อธิบายการมีส่วนร่วมในสื่อ สามารถแบ่งองค์ประกอบการสื่อสารเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/User) เป็นระดับล่างสุดของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการสื่อสาร ที่อยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ทั้งการเลือกประเด็น และเนื้อหา วิธีการนำเสนอ รวมถึงการเลือกช่องทางของสื่อ ส่วนผู้รับสารก็ยังคง มีฐานะเป็นผู้ที่รับสารเท่านั้น ซึ่งผู้รับสารจะทำความเข้าใจเพิ่มเติม นำไปสู่ความตระหนักรู้ถึงสิทธิที่จะสื่อสาร

2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วม เป็นขั้นตอนระดับกลางที่ต้องสร้างเงื่อนไขเพิ่มเติม โดยสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ ดังนี้ ขั้นตอนก่อนการผลิต เช่น การเลือกประเด็นหัวข้อที่จะนำเสนอ การเขียนบท การคัดเลือกตัวแสดง เป็นต้น ขั้นตอนการผลิต เช่น การลงมือถ่ายทำ และขั้นตอนหลังการผลิต เช่น การตัดต่อ การลงเสียง สำหรับการมีส่วนร่วมนี้ ต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ในการมีส่วนร่วม เช่น ต้องมีการอบรมเพื่อความเข้าใจการใช้อุปกรณ์ในการผลิตสื่อ เป็นต้น

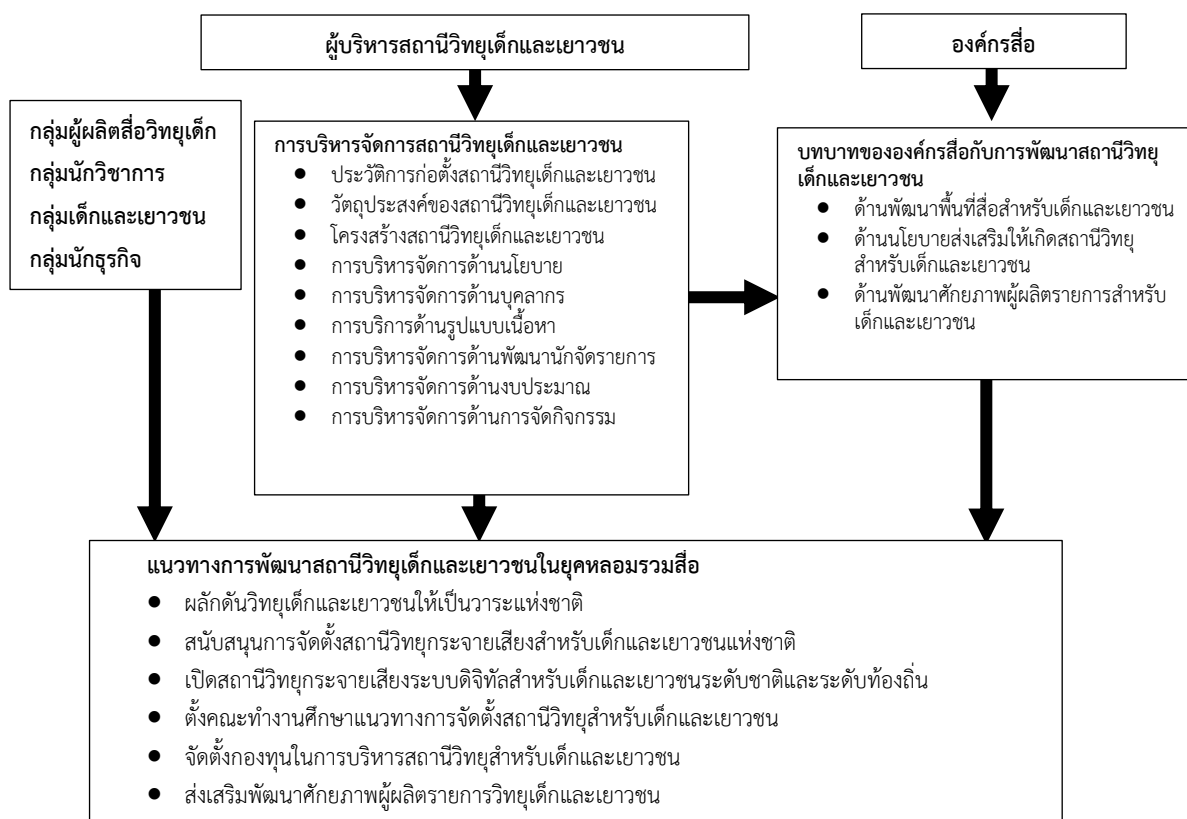
3.5 แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

การผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชนว่าเด็กแต่ละช่วงวัยนั้น มีพัฒนาการที่ต่างกันตามช่วงอายุ ตั้งแต่แรกเกิด - 18 ปี เป็นช่วงของการเจริญเติบโตในการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัย การผลิตสื่อวิทยุสำหรับเด็กจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของเด็กแต่ละช่วงวัย

ถ่ายทอดเนื้อหาสาระโดยใช้เสียงเป็นสื่อ ดังนั้นเสียงทุกเสียงที่ส่งออกไปยังผู้รับสารจึงต้องสื่อความหมายและความเข้าใจเป็นอย่างดี ผู้ส่งสารถ่ายทอดจินตนาการไปถึงผู้รับสารด้วยเสียง และเสียงนั้นเกิดจากตัวอักษรที่ได้เรียบเรียงด้วยความรู้และความนึกคิด เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้และมีความนึกคิดเช่นเดียวกับที่ผู้เขียนต้องการ

เนื้อหาสาระของรายการวิทยุกระจายเสียงถือเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตรายการสำหรับเด็ก รายการสำหรับเด็กที่มีคุณภาพต้องอยู่ภายใต้กรอบของจริยธรรมที่มีลักษณะเฉพาะในโลกวิชาการตะวันตก ได้มีการวางกรอบจริยธรรมคุณภาพรายการสำหรับเด็กไว้หลากหลาย ตามทัศนะของ Rosengren et al (1996) กล่าวว่าคุณภาพรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะและมาตรฐานที่เชื่อมโยงกับบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคม ภายใต้บรรทัดฐานเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งต้องอยู่บนบรรทัดฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงการหลีกเลี่ยงการนำเสนอรายการที่จะนำไปสู่ความรุนแรง การก่ออาชญากรรม การกระทำในลักษณะของการสร้างอคติความรุนแรงต่อคนกลุ่มน้อยทางด้าน Raboy (1996) กล่าวว่า คุณภาพรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก หมายถึง การตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อให้เด็กส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนผู้จัดรายการสามารถรักษามาตรฐานวิชาชีพหรือบริการสาธารณะ เช่นเดียวกับ Jordan (1998) กล่าวว่า การวัดมาตรฐานคุณภาพของรายการในแง่จริยธรรมสำหรับเด็ก คือ การประเมินคุณค่าของรายการที่มีคุณภาพโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง คุณภาพรายการเด็กชี้ให้เห็นดัชนีที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของอายุของเด็ก ความหลากหลายของเด็ก ทั้งเพศภาวะ เชื้อชาติ ความพิการของร่างกาย เป็นต้น การให้ประโยชน์ทางการศึกษาและคุณค่าเชิงค่านิยม ขณะเดียวกันคุณภาพเชิงจริยธรรมรายการเด็กต้องห่างไกลความรุนแรง การล้อเลียนทางเพศ การสร้างภาพเหมารวม ภาษาที่ไม่สุภาพและเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีจากข้อมูลเอกสาร รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ การบริหารจัดการสถานีวิทยเด็กและเยาวชน ใช้แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย แนวคิดเด็กและเยาวชน แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยเด็กและเยาวชน ใช้แนวคิดเด็กและเยาวชน แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ใช้แนวคิดการหลอมรวมสื่อ แนวคิดเด็กและเยาวชน แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงาน การบริหารจัดการสถานีวิทยเด็กและเยาวชน และบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยเด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม ประกอบไปด้วย

- 1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทยเด็กและเยาวชน
- 2) กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน
- 3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน

- 4) องค์กรสื่อ
- 5) กลุ่มธุรกิจ
- 6) กลุ่มเด็กและเยาวชน

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเชื่อมโยงคำถามนำวิจัย องค์ความรู้ที่ได้รับจากการทบทวนวรรณกรรมมาประยุกต์ใช้ในระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งจะนำไปใช้ในคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป ซึ่งได้สรุปรูปแบบการศึกษาในการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบการศึกษา

คำถามนำวิจัย	แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ระเบียบวิจัย
1. การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนทำควอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์ - แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา - แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
2. บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการบริหารจัดการสถานีวิทย์ - แนวคิดกระบวนการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อเป็นอย่างไร	- แนวคิดเด็กและเยาวชน - แนวคิดการบริหารจัดการสื่อ - แนวคิดการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน - แนวคิดการหลอมรวม - แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา - แนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

6. ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก 6 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน 2) กลุ่มผู้ผลิตรายการวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชน 3) กลุ่มนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน 4) องค์กรสื่อ 5) กลุ่มธุรกิจ และ 6) กลุ่มเด็กและเยาวชน

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษา ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

6.1 การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน ได้ศึกษาการบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน จำนวน 2 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ “สื่อสร้างสรรค์ของเยาวชนไทย” และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” FM 105 MHz

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าทั้งสองสถานีมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แต่มีเป้าหมายคล้ายกันในส่วนเป็นสถานที่ผลิตสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์เป็นสถานที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมผลิตรายการรวมถึงเด็กและเยาวชนได้เป็นเจ้าของรายการและเด็กสามารถร่วมผลิตทุกขั้นตอน เป็นเวทีฝึกเพื่อการเรียนรู้ในการผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ส่วนสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว” ซึ่งเป็นสถานที่ผลิตรายการเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว ผู้ใหญ่เป็นผู้ผลิตรายการให้กับเด็ก มีช่วงเวลาให้เด็กได้ร่วมรายการเฉพาะรายการที่เปิดสายให้เด็กได้เล่านิทานหรือร่วมเล่นเกมตอบคำถาม

การบริหารที่ต่างกันชัดเจน สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ บริหารงานโดยกลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน ในรูปแบบกิจกรรมอาสาสมัคร ส่วนวิทยุแห่งประเทศไทย บริหารโดยหน่วยงานรัฐ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ มีงบประมาณจากรัฐและมีงบจาก สสส.สนับสนุนการในการดำเนินงานและผลิตรายการ

จุดเด่นของสถานีวิทยุแห่งประเทศไทย FM 105 MHz “คลื่นสีขาวเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” คือ ออกอากาศทางความถี่ FM 105 MHz ผู้ฟังสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่า รวมถึงมีผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ นักจิตวิทยา บุคลากรที่ทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการของสถานี จุดด้อยคือ ไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องอย่างยั่งยืนได้ เนื่องจากรัฐไม่ได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องปิดตัวไป

จุดเด่นของสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ เด็กและเยาวชนสามารถร่วมจัดรายการได้ มาร่วมเรียนรู้ในการผลิตสื่อด้วยตัวเองทุกขั้นตอน เด็กได้คิด ได้ลงมือทำโดยออกอากาศจริงผ่านวิทยุออนไลน์ จุดด้อยคือ เป็นสถานีวิทยุที่ไม่ได้เน้นกลุ่มคนฟัง เน้นเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน รายการจึงยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเด็กเล็กเน้นเฉพาะกลุ่มเด็กโตและกลุ่มวัยรุ่น

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนระหว่างสถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์ และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz

	สถานีวิทยุเยาวชนออนไลน์	สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย FM 105 MHz
หน่วยงานที่จัดตั้ง	กลุ่มผู้นำเยาวชน “กลุ่มต้นกล้าแผ่นดิน”	สสส. สวท. และมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
ช่องทางออกอากาศ	ออกอากาศทางออนไลน์	FM 105 MHz
บริหารงานโดย	กลุ่มเด็กและเยาวชน	บุคลากรกรมประชาสัมพันธ์ และมีคณะทำงานร่วมบริหาร
กลุ่มเป้าหมาย	เด็กและเยาวชน 12-25 ปี	พ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กเล็ก ครอบครัว
งบประมาณ	ไม่มีงบประมาณ	ได้รับงบประมาณจาก สสส. และ สวท.
การเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน	เด็กและเยาวชนได้รับเรียนรู้การผลิตอย่างแท้จริง	เด็กและเยาวชนเป็นเพียงผู้รับสาร
เนื้อหา	เนื้อหาเน้นผู้ผลิตมากกว่าผู้ฟัง	เนื้อหาเน้นกลุ่มผู้ฟัง โดยแบ่งเป็นกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง เด็กเล็ก
ระยะเวลาดำเนินงาน	19 มกราคม พ.ศ. 2551 - ปัจจุบัน	1 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 – ปี 2557 (ปิดตัว)
เป้าหมายการดำเนินงานของสถานี	พื้นที่สื่อแห่งการเรียนรู้ของเด็กในการผลิตสื่อ	สถานีเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว

6.2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน

องค์กรสื่อมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนซึ่งประเทศไทยมีองค์กรที่มีภารกิจและนโยบายที่เกี่ยวกับสื่อหลายองค์กร ทั้งองค์กรของภาครัฐและองค์กรเอกชน ในส่วนของภาครัฐ สำนักนายกรัฐมนตรี มีกรมประชาสัมพันธ์ ที่มีภารกิจในการกำกับดูแลสื่อวิทยุ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์

สถานีวิทยุแห่งประเทศไทยมีนโยบายเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุ ตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมา หลังจากนั้นในปี 2552 มีการจัดทำโครงการสถานีวิทยุเด็ก เยาวชน และครอบครัว เพื่อเป็นสถานีวิทยุสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว ออกอากาศทาง FM 105 MHz ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก สสส. แต่ก็ต้องปิดตัวไปเนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง แต่ก็ยังคงสนับสนุนให้มีรายการวิทยุสำหรับเด็กโดยให้ผู้บริหารสถานีมีการจัดสรรเวลาให้มีรายการวิทยุสำหรับเด็กในแต่ละสถานี เช่น สถานีวิทยุแห่งประเทศไทยเพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย ร่วมกับสถานีเด็ก Kid station ผลิตรายการ “เรื่องเด่น ประเด็นเด็ก” ออกอากาศทุกวันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 17.00 - 18.00 น.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) เป็นหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ที่มีภารกิจโดยตรงกับการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงที่ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียง (กสทช.) เห็นความสำคัญเรื่องเด็กและเยาวชน มีแนวทางการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ส่งเสริมให้มีรายการเด็กในช่วงเวลา 16.00 - 18.00 น. อย่างน้อยวันละ 60 นาที โดยได้ออกประกาศ กสทช. เรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดทำผังรายการให้สอดคล้องกับระดับความเหมาะสมของรายการและกำหนดช่วงเวลาการออกอากาศ ตามประกาศสำนักงาน กสทช. เรื่องแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ ตามประกาศ กสทช. เรื่อง หลักเกณฑ์ การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 โดยกำหนดรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์หรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน วันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 16.00 - 18.00 น. และวันเสาร์-วันอาทิตย์ ช่วงเวลา 7.00 - 9.00 น. และ 16.00 - 18.00 น.

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์เป็นหน่วยงานตาม พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 โดยมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พัฒนาศักยภาพผู้ผลิตสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับโครงการผลิตสื่อวิทยุกระจายเสียง ละครวิทยุ รวมถึงรายการวิทยุที่สร้างสรรค์เพื่อเด็กและเยาวชน เปิดให้ผู้ผลิตสามารถส่งโครงการขอทุนสนับสนุนการผลิตสื่อของแต่ละปี โดยกองทุนสื่อฯ ได้รับงบประมาณจัดสรรจาก กสทช.

มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนากลไกสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว และผลักดันให้มโนนโยบายการเพิ่มสื่อสร้างสรรค์ โดยมีกลไก ระดับชุมชน ตำบล จังหวัด มีการพัฒนาเครือข่ายของวิทยุหลักและวิทยุชุมชน ให้มีการผลิตรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในระดับชุมชน ตำบล และระดับจังหวัด

6.3 แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

วิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ผ่านเสียง ในรูปแบบเพลงเด็ก นิทานสำหรับเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถเข้าถึงได้ง่ายและปลอดภัยสำหรับเด็ก โดยประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีสถานีวิทยุสำหรับเด็กโดยรัฐจะเป็นผู้ลงทุนเพื่อเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก “ผมในฐานะที่เป็นเด็กที่โตมาจากต่างประเทศ ต้องบอกว่าคุณน่าจะเสียใจเป็นอย่างมากที่ประเทศไทยเราไม่มีสื่อวิทยุสำหรับเด็กเลย ถ้าเปรียบเทียบกับ อารยประเทศ วิทยุเด็กในต่างประเทศเป็นที่นิยมสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองและเด็กที่นั่นมาก มีรายการเด็กโดยเฉพาะ ผมเองก็เป็นคนที่ฟังสถานีวิทยุเด็กมาตั้งแต่เด็ก เพราะมีเรื่องราวที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก และมีทั้งสาระความรู้และความบันเทิง โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กประเทศออสเตรเลียเลย” (อนุพล เตชะวันโน, 2565)

สถานีวิทยุเด็กจะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่จะมาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาการและพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน ทั้งเรื่องการวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การรู้เท่าทันภัยใกล้ตัว การรู้สื่อเท่าทันสื่อ การมีสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน จะเป็นสื่อทางเลือกที่ดีของพ่อแม่ผู้ปกครอง ที่พร้อมเปิดให้ลูกฟัง เนื่องจากเป็นสื่อที่เชื่อถือได้สามารถนำเรื่องราวไปเผยแพร่ต่อได้ “สื่อคือสิ่งแวดล้อมหนึ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก ถ้าสื่อดี ก็จะเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก จะเป็นพลังบวกและสร้างภูมิคุ้มกันให้เด็ก” (พรพรรณ ชัยนาม, 2562)

วิทยุเด็กสามารถสอดแทรกเนื้อหาที่สร้างสรรค์ ที่เหมาะสมกับแต่ละวัยได้ ซึ่งช่วงอายุของเด็กแต่ละวัยการเรียนรู้ก็ต่างกัน เนื่องจากเนื้อหาของรายการแต่ละรายการ ต้องผ่านการคัดกรองการผลิต จึงเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ และปลอดภัยสำหรับเด็กและครอบครัว “ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีสื่อเด็กมากมายในโซเชียลมีเดียก็ตาม

แต่ก็เชื่อว่าจะเป็นสื่อที่ปลอดภัยทั้งหมด พ่อแม่ต้องมาคัดกรองว่าสื่อไหนปลอดภัยสำหรับลูกตนเองซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก” (สุรศักดิ์ บุญอาจ, 2565)

สถานีวิทยุเพื่อเด็กจะเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและครอบครัวเป็นสื่อที่ผู้ปกครองไว้วางใจเมื่อเปิดให้ลูก ฟัง หรือลูกเปิดฟังเอง เพราะเป็นสื่อที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าการลดภาระให้ผู้ปกครองในการคัดกรองสื่อ วิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่เป็นเพียงแค่สื่อสำหรับเด็กเล็กเท่านั้น ยังเป็นสื่อสำหรับเด็กทุกกลุ่มวัย โดยแต่ละรายการสามารถแบ่งกลุ่มอายุผู้รับฟังได้ เช่น รายการสำหรับเด็กวัยเรียน ในระดับเตรียมอนุบาล รายการสำหรับเด็กวัยอนุบาล เพลงเด็ก และนิทานจะเป็นสื่อที่เข้าถึงเด็กกลุ่มนี้ รายการสำหรับเด็กระดับประถมต้น รายการสำหรับเด็กประถมปลาย ช่วงวัยนี้จะเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ให้กับเด็ก ช่วงอายุ 6 - 12 ปี รายการสำหรับวัยรุ่น สำหรับเด็กระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วงอายุ 12 - 15 ปี และรายการสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย ช่วงอายุ 15 - 18 ปี เป็นรายการที่ส่งเสริมกระบวนการคิด วิเคราะห์ ค้นหา เป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง โดยเฉพาะวัยนี้สามารถเปิดพื้นที่ให้เด็กได้ร่วมผลิตรายการ มาเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์รายการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมร่วมกัน “รายการวิทยุเป็นเวทีที่เด็กและเยาวชนได้ลองฝึกฝน เปิดประสบการณ์ใหม่ที่อาจไม่เคยได้ทำจากที่ไหนมาก่อน ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ฝึกทักษะการพูด ฝึกความรับผิดชอบ ได้เรียนรู้สิ่งใหม่” (มณฑนา เอื้อประชาชนนท์, 2564)

การเปิดพื้นที่ให้เด็กและเยาวชนร่วมผลิตรายการเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของในการผลิตสื่อเด็กและเยาวชน “สื่อเพื่อเด็กก็ต้องมีเด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมผลิต ถึงจะเป็นสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง” (ธนวัฒน์ พรหมโชติ, 2563)

จากผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นแบบจำลองดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบจำลองแนวทางการพัฒนาสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

7. การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ” แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ

ส่วนที่ 1 การบริหารจัดการสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่าสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นสื่อที่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชนและผู้ปกครอง แต่ไม่สามารถบริหารจัดการให้เกิดสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืนได้ ถ้าไม่มีงบประมาณสนับสนุนต่อเนื่อง

รัฐต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารสถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชน โดยงบประมาณต้องมาจากรัฐ จึงจะสามารถบริหารได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การบริหารสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีบุคลากรที่หลากหลายทั้งผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเด็กและเยาวชน นักจิตวิทยา นักกิจกรรมสร้างสรรค์ ที่มีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์และกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มเป้าหมาย ผู้ผลิตรายการที่เข้าใจเด็กและเยาวชน ทั้งหมดนี้ต้องใช้งบประมาณในการขับเคลื่อนทั้งสิ้น

สถานีวิทย์เด็กและเยาวชนควรมีรายการที่หลากหลาย แยกกลุ่มช่วงอายุให้ชัดเจน เนื่องจากเด็กและเยาวชนแต่ละวัยมีความสนใจ รวมถึงการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน จากการศึกษาทั้งสองสถานียังกล่าว จะเห็นได้ว่ารายการของแต่ละสถานีถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้าง สิ่งที่ไม่แตกต่างกันคือ การนำเสนอรายการ หรือการผลิตรายการมีความสนใจที่แตกต่างกัน เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชน ในการเปิดรับสื่อของแต่ละช่วงวัย รายการวิทยุจะต้องแยกประเภทที่เหมาะสมกับเด็ก เช่น รายการสำหรับเด็ก 3 - 5 ปี รายการสำหรับเด็ก 6 - 12 ปี รายการสำหรับเด็กวัยรุ่น อายุ 13 - 18 ปี เป็นต้น

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เสาวนีย์ ฉัตรแก้ว (2557) ได้ศึกษาเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3 - 5 ปี) พบว่ารายการวิทยุเด็กเล็ก ควรมีการนำเสนอให้เกิดความหลากหลาย เช่น นิทาน ความยาว 5 - 10 นาที มีเนื้อหาที่สอดแทรกคุณธรรม วรรณคดีสอนใจ เพิ่มทักษะด้านภาษา เข้าไปในรายการ

ส่วนที่ 2 บทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน

จากผลการศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อกับการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน โดยได้ศึกษาองค์กรสื่อจำนวน 4 องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ สถานีวิทย์กระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพื่อการเรียนรู้และเตือนภัย กรมประชาสัมพันธ์ มูลนิธิสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน (สสย.) จะเห็นว่าทุกองค์กรมีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ให้เป็นสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดที่มีภารกิจที่ชัดเจนว่าต้องเป็นผู้สนับสนุนหรือเจ้าภาพหลักในการจัดตั้งให้มีสถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติ หรือสนับสนุนให้เกิดการดำเนินการของสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม

จากการศึกษาจะเห็นว่าทุกองค์กรให้ความสำคัญต่อสื่อเพื่อเด็กแต่ยังขาดแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดเจ้าภาพหลักเพื่อเกิดการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนแห่งชาติอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันจับมือเป็นภาคีเครือข่าย ในการผลักดันให้เกิดสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ทั้ง 4 องค์กรสื่อสามารถเป็นหน่วยงานตั้งต้นได้ แต่ต้องได้รับการผลักดันจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม

แนวทางที่จะสามารถเริ่มต้นได้ คือ การตั้งคณะทำงานศึกษาแนวทางการพัฒนาสถานีวิทย์เด็กและเยาวชน นำร่องเพื่อศึกษาว่าจะต้องทำอะไรเมื่อมีสถานีวิทย์เพื่อเด็กและเยาวชนแห่งชาติแล้วจะสามารถดำเนินการให้ยั่งยืนได้ เริ่มต้นจากหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนต้องมาจับมือร่วมกัน เช่น

กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงดิจิทัลเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ กองทุนคุ้มครองเด็ก สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สภานักเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาจะเห็นว่าทุกองค์กรให้ความสำคัญต่อสื่อเพื่อเด็กแต่ยังขาดแนวทางในการดำเนินงานให้เกิดเจ้าภาพหลักเพื่อเกิดการพัฒนาศถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องมีที่ทุกภาคส่วนต้องเข้าร่วมกันจับมือเป็นภาคีเครือข่าย ในการผลักดันให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ทั้ง 4 องค์กรสื่อ สามารถเป็นหน่วยงานตั้งต้นได้ แต่ต้องได้รับการผลักดันจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีบริหารองค์กรสื่อมวลชน Denis McQuail ที่จำเป็นต้องมีปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดนโยบายจากรัฐและภาคประชาสังคม แรงกดดันจากกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง จากสภาเด็กและเยาวชน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก และกลุ่มผู้ผลิตสื่อเด็ก

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาศถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ

จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาศถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อ พบว่า สถานีวิทยุกระจายเสียง ถึงแม้ว่าจะเป็นสื่อเสียง แต่สื่อเสียงสามารถสร้างภาพได้ โดยเป็นภาพจากจินตนาการ ของผู้รับสาร เด็กเล็กเป็นช่วงของวัยที่กำลังต้องการเสริมสร้างจินตนาการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชน การพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุแรกเกิด - 18 ปี แต่ละช่วงจะมีการพัฒนาที่แตกต่างกัน รายการวิทยุต้องมีการปรับตัวและปรับรูปแบบรายการ หรือตัดต่อเทปรายการบางส่วน เพื่อนำมาเผยแพร่ต่อในช่องทางออนไลน์ เช่น ทำเป็นรายการผ่านทางพอดแคสต์ (Podcast) นำเสนอเป็นตอนสั้น ๆ หลังจากผลิตรายการออกอากาศแล้ว หรือผลิตขึ้นมาใหม่ในรูปแบบรายการเฉพาะ แยกตามความสนใจ และตามช่วงอายุของแต่ละวัย

การพัฒนาศถานีวิทยุเด็กและเยาวชนในยุคหลอมรวมสื่อสิ่งที่ต้องรับเร่งดำเนินการคือ การเปิดพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสามารถดำเนินการได้เลยไม่ต้องรอการแก้ไขกฎหมาย โดย กสทช. สามารถออกใบอนุญาตทดลองสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน ผ่านสถานีวิทยุระบบดิจิทัล ซึ่งขณะนี้กำลังดำเนินงานอยู่ ยังมีช่องสัญญาณที่เพียงพอต่อการทดลอง ถือว่าเป็นการทดลองระบบพร้อมกับการดำเนินงานให้เกิดสถานีวิทยุเด็กและเยาวชน สามารถนำร่องสถานีวิทยุระดับชาติ และระดับท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการทดลองดำเนินการสถานีวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน

จัดตั้งกองทุนสนับสนุนการบริหารสถานีวิทยุเด็กและเยาวชนแห่งชาติ โดยจัดสรรงบประมาณจากกองทุน กทปส. เป็นการเริ่มต้นในระยะ 3 ปี และหลังจากนั้นผลักดันให้เป็น พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่มาบริหารสถานีวิทยุ สถานีวิทยุโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์สำหรับเด็กทุกสื่อ เป็นองค์กรที่ได้รับงบประมาณจาก กสทช. และจากภาษีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อนำเข้าเป็นกองทุนสำหรับการดูแลบริหารสื่อสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเด็กและเยาวชนที่แต่ละวัยมีพัฒนาการและความสนใจที่ต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัย มรยาท อัครจันทร์โชติ (2556) ศึกษาสถานภาพปัจจุบันการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย พบว่ารายการวิทยุยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเด็กได้ รายการวิทยุสำหรับเด็กบางรายการระบุกลุ่มเป้าหมายมากกว่า 1 ช่วงวัย ตั้งแต่ 3 - 17 ปี ดังนั้นรายการวิทยุควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายของเด็กแต่ละช่วงวัยและให้สอดคล้องกับเวลาออกอากาศของแต่ละวัย โดยมีช่องทางที่หลากหลาย ทั้ง On-air Online และทางสื่อสังคมออนไลน์ คู่ขนานไปพร้อมกันในยุคหลอมรวมสื่อ

8. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

8.1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งสถานีวิทย์กระจายเสียงสำหรับเด็กในรูปแบบของสื่อประเภทบริการสาธารณะ ซึ่งมีภาครัฐเป็นผู้ลงทุนหลัก

8.1.2 ภาคประชาชน ภาคสังคม นักวิชาการ กลุ่มเด็กและเยาวชน ร่วมกันผลักดันให้เกิดกองทุนสื่อสำหรับเด็ก ในรูปแบบ พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อจะได้มีทุนสนับสนุนสื่อสำหรับเด็กอย่างยั่งยืน โดยร่วมกันลงชื่อเสนอ พระราชบัญญัติองค์การสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยกองทุนนารายได้จากภาษีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และรายได้ส่วนหนึ่งจาก กสทช. นำเข้ากองทุน เพื่อความยั่งยืน ในการบริหารสื่อวิทยุเพื่อเด็กและเยาวชนระดับชาติและระดับท้องถิ่น

8.1.3 สถานีวิทย์สำหรับเด็กและเยาวชน ควรมีรายการที่แยกกลุ่มเป้าหมายอายุตามช่วงวัยของเด็ก และปรับรูปแบบรายการให้สอดคล้องกับยุคหลอมรวมสื่อ นำเสนอรายการผ่านพอดแคสต์ (Podcast) ยูทูบ (YouTube) และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงรายการของแต่ละกลุ่มวัย ทั้งระบบ On-air และ Online ไปพร้อมกัน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

8.2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มผู้รับสาร กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครอง แยกช่วงอายุให้ชัดเจน ของแต่ละกลุ่มวัย

8.2.2 ควรศึกษาสังเคราะห์ ข้อมูลสถานีวิทย์เด็กและเยาวชนจากต่างประเทศ

8.2.3 ควรศึกษารูปแบบรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัยในยุคหลอมรวมสื่อ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ, และเอกธิดา เสริมทอง. (2554). *ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร : เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กุลวัฒน์ ทศพระรินทร์, และจิรภัทร กิตติวรากุล. (2560). การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดเชียงใหม่ ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2550-2560). *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*, 23(1), 52-63.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 (ผนวกแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564)*. https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1646423806686-274475865.zip
- จารุวรรณ เนนสุทพ. (7 พฤษภาคม 2557). *นักวิชาการชี้สื่อยุคหลอมรวม ใช้เป็นได้ประโยชน์สร้างพลังร่วมมหาศาล*. Isaranews Agency. <https://www.isranews.org/content-page/item/29184-media07.html>
- ชานนท์ โกมลมาลย์. (2561). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน. *วารสารสังคมสงเคราะห์*, 26(1), 120-145.
- ฐิตินัน บุญภาพ คอมมอน. (2559). การบริหารจัดการสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลหลอมรวม. *วารสารสิทธิปริทัศน์*, 30(95), 212-222.
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีทอานนท์. (2554). แนวทางการกำกับสื่อใหม่ในยุคการหลอมรวมเทคโนโลยี. *วารสารนักบริหาร*, 31(4), 126-134.
- ธาม เชื้อสถาปนศิริ. (2560). การปรับตัวของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล. *รายงานประจำปี 2560 สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย*, 122-138. <https://www.thaibja.org/wp-content/uploads/2017/10/ANNUAL-REPORT-2017-หน้า-122-138.pdf>
- นฤมล คงชื่นสิน. (2556). *การปรับตัวของนิยายสารในยุคหลอมรวมสื่อ (Media Convergence): กรณีศึกษานิยายสารตกแต่งบ้าน My Home* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. TU Digital Collections. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:97783.
- บุศรา เข้มทอง. (ม.ป.ป.). *กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=33692
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (17 มกราคม 2556). “วิทยุ” แห่ปรับตัวผู้คนตลปัฐนิยมเดียว เฟ้นคอนเทนต์บุพรมกิจกรรมดึงดูดคนฟัง-โฆษณา. ประชาชาติธุรกิจ. https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1358400260
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา. (12 มกราคม 2561). *รายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน*. https://www.youtube.com/watch?v=zRyQYHI_RIY
- พนิดา สายประดิษฐ์. (2549). *ความคิดเห็นของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยต่อการบริการหลอมรวมสื่อ*. <https://tampoo.files.wordpress.com/2010/11/e0b881e0b8b2e0b8a3e0b8abe0b8a5e0b8ade0b8a1e0b8a3e0b8a7e0b8a1e0b8aae0b8b7e0b988e0b8ad.pdf>
- พรณพิมล วิบุลากร. (2554). *ทำไมเด็กจึงจำเป็นต้องรู้ทันสื่อ* (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, บก.). กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น จำกัด. ไพฑูรย์ ทองสม, และกุลธิดา ธรรมวิวัฒน์. (2557). การพัฒนารูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อให้ความรู้ด้านความรักความสัมพันธ์ สำหรับนักศึกษา. *วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา*, 1(1), 85-98.
- มรรยาท อัครจันทโชติ. (2556). สถานภาพปัจจุบันของการออกอากาศรายการวิทยุสำหรับเด็กและพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของเด็กไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 31(3), 63-80.
- รณชาติ บุตรแสนคม. (2545). *เครือข่ายและกระบวนการทำข่าว ของสำนักข่าวเด็กและเยาวชน “ขบวนการตาข่ายประด”* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <http://www.doi.org/10.14457/CU.the.2002.144>
- ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556. (2556, กุมภาพันธ์ 27). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 130 ตอนพิเศษ 27 ง.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550. (2551, มกราคม 14). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 125 ตอนที่ 9 ก.

พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ.2558. (2558, มีนาคม 26). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 132 ตอนที่ 21 ก. ลักษณะที่ 132. (2555). พฤติกรรมการเปิดรับและความต้องการของเด็กและเยาวชนที่มีต่อรายการสำหรับเด็กและเยาวชนทางสถานีโทรทัศน์เพื่อบริการสาธารณะไทยพีบีเอส. *วารสารนิเทศธุรกิจบัณฑิต*, 6(2), 113-143.

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2560). *โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการอนุญาตประกอบกิจการกระจายเสียงที่มุ่งเน้นในเชิงประเด็นภายใต้พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551*. <https://www.nbtc.go.th/News/Information/โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการอนุญาตประกอบกิจการกร.aspx>

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2562). *สำรวจพฤติกรรมและแนวโน้มการรับฟังสื่อทางเสียงของคนไทย ปี 2562*. https://broadcast.nbtc.go.th/data/academic/file/6212000_00009.pdf

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2563). *แผนความถี่วิทยุกิจการกระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อการทดลองหรือทดสอบ*. https://www.nbtc.go.th/getattachment/Law/law_noti/nbtc_notification/แผนความถี่วิทยุการกระจายเสียงระบบดิจิทัลเพื่อการทดลอง/ประกาศ.PDF?lang=th-TH

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *ข้อมูลผังและเนื้อหารายการ*. https://broadcast.nbtc.go.th/schedule_info

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก*. <https://www.djop.go.th/storage/files/2/t1.pdf>

สุนิสา เมืองแก้ว. (2560). การปรับตัวของวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 7(1), 25-44.

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว. (2552). *ค้นหา...คลื่นวิทยุเพื่อเด็ก งานวิจัยเส้นทางวิทยุไทยสื่อของเยาวชนและครอบครัว*. โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพรายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว.

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว. (2557). เนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3-5 ปี). *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(87), 59-76.

อรทัย รุจิราธร. (2541). *พัฒนาการของรายการสารคดีโทรทัศน์ไทย จากปี พ.ศ. 2530 ถึง 2541* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/41135>

อัศรินทร์ นนทิต. (2551). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อพัฒนารายการโทรทัศน์ TK Teen* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/13878>

ภาษาอังกฤษ

Anderson, J. (1939). The radio and child development. *The Phi Delta Kappan*, 21(7), 316-318.

Danesi, M. (2002). *Understanding media semiotics*. Arnold.

McQuail, D. (2005). *McQuail's mass communication theory: An introduction*. Sage.

Tejkalova, A., Gheorghiev, O., Supa, M. และ Nainova, V. (2021). Children and the radio: Who should listen to whom? *Journalism Practice*, 1-19.